

**ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC KINH TẾ VÀ QUẢN TRỊ KINH DOANH**

Phan Thị Vân Giang

**PHÂN TÍCH MỘT SỐ YẾU TỐ KINH TẾ - XÃ HỘI ẢNH HƯỞNG ĐẾN
THU NHẬP VÀ AN NINH LƯƠNG THỰC CỦA CÁC XÃ ATK PHÍA
BẮC HUYỆN ĐỊNH HOA - TỈNH THÁI NGUYÊN**

Chuyên ngành: Kinh tế nông nghiệp

Mã số: 60-31-10

LUẬN VĂN THẠC SĨ KINH TẾ
(Ngành Kinh tế nông nghiệp)

Thái Nguyên, tháng 5 năm 2012

LỜI CAM ĐOAN

L luận văn “**Phân tích một số yếu tố kinh tế - xã hội ảnh hưởng đến thu nhập và an ninh lương thực của các xã ATK phía bắc huyện Định Hóa - Tỉnh Thái Nguyên**” được thực hiện từ tháng 5/2011 đến tháng 5/2012. Luận văn sử dụng những thông tin từ nhiều nguồn khác nhau. Các thông tin này đã được chỉ rõ nguồn gốc, phần lớn thông tin thu thập từ điều tra thực tế ở địa phương, số liệu đã được tổng hợp và xử lý trên các phần mềm thống kê SPSS 17, Excel.

Tôi xin cam đoan rằng, số liệu và kết quả nghiên cứu trong luận văn này là hoàn toàn trung thực và chưa được sử dụng để bảo vệ một học vị nào tại Việt Nam.

Tôi xin cam đoan rằng mọi sự giúp đỡ cho việc thực hiện luận văn này đã được cảm ơn và mọi thông tin trong luận văn đã được chỉ rõ nguồn gốc.

Thái Nguyên, tháng 5 năm 2012

Tác giả

Phan Thị Vân Giang

LỜI CẢM ƠN

Để hoàn thành luận văn này, tôi xin chân thành cảm ơn Ban Giám hiệu, Khoa Sau Đại học, cùng các thầy, cô giáo trong trường Đại học Kinh tế và Quản trị Kinh doanh Thái Nguyên đã tận tình giúp đỡ, tạo mọi điều kiện cho tôi trong quá trình học tập và thực hiện đề tài.

Đặc biệt xin chân thành cảm ơn tới thầy giáo TS.Trần Đại Nghĩa, PGS.TS Đỗ Anh Tài đã trực tiếp hướng dẫn, chỉ bảo tận tình và đóng góp nhiều ý kiến quý báu, giúp đỡ tôi hoàn thành luận văn tốt nghiệp.

Tôi xin chân thành cảm ơn cán bộ, lãnh đạo Huyện uỷ, UBND huyện Định Hóa - Tỉnh Thái Nguyên, trạm Khuyến nông, phòng Nông nghiệp&PTNT, phòng Thống kê, Phòng lao động thương binh xã hội, Phòng tài nguyên và môi trường, cán bộ và nhân dân các xã Lam Vỹ, Phúc Chu và Tân Dương đã tạo mọi điều kiện giúp đỡ khi điều tra thực địa giúp tôi hoàn thành luận văn này.

Cuối cùng tôi xin chân thành cảm ơn cơ quan, gia đình, bạn bè, đồng nghiệp, đã luôn sát cánh, động viên, giúp đỡ tôi hoàn thành luận văn này.

Thái Nguyên, ngày tháng 5 năm 2012

Tác giả luận văn

Phan Thị Vân Giang

MỤC LỤC

MỞ ĐẦU	1
1. Tính cấp thiết của đề tài	1
2. Mục tiêu nghiên cứu.....	3
3. Đối tượng nghiên cứu.....	3
4. Phạm vi nghiên cứu.....	4
CHƯƠNG 1.....	5
TỔNG QUAN TÀI LIỆU VÀ PHƯƠNG PHÁP NGHIÊN CỨU ĐỀ TÀI.	5
1.1. Các lý thuyết kinh tế về thu nhập và an ninh lương thực của hộ sản xuất nông nghiệp.....	5
1.1.1.Hộ kinh tế nông dân và các loại thu nhập của hộ sản xuất nông nghiệp. 5	
1.1.2. Các yếu tố ảnh hưởng đến thu nhập hộ nông dân.....	13
1.1.3. An ninh lương thực và mối quan hệ của thu nhập nông hộ và an ninh lương thực.	16
1.1.4. Cơ sở thực tiễn	29
1.2. Các phương pháp nghiên cứu đề tài.....	35
1.2.1. Câu hỏi nghiên cứu.....	35
1.2.2. Phương pháp thu thập số liệu.....	36
1.2.3. Phương pháp xử lý thông tin.....	38
1.2.4. Phương pháp phân tích đánh giá.....	39
1.2.5. Hệ thống chỉ tiêu phân tích đánh giá.....	40
1.2.6. Mô hình cho nghiên cứu An ninh lương thực.....	41
CHƯƠNG 2.....	44
PHÂN TÍCH THỰC TRẠNG THU NHẬP VÀ AN NINH LƯƠNG THỰC CÁC XÃ ATK PHÍA BẮC HUYỆN ĐỊNH HÓA.	44
2.1. Đặc điểm địa bàn nghiên cứu.....	44
2.1.1. Điều kiện tự nhiên của huyện Định Hoá.....	44
2.1.2. Kinh tế - xã hội huyện Định Hoá	48

2.2. Thực trạng thu nhập và các yếu tố ảnh hưởng đến thu nhập hộ nông dân các xã ATK Phía Bắc Huyện Định Hóa.....	56
2.3. Nghiên cứu các yếu tố kinh tế xã hội ảnh hưởng đến thu nhập hộ của các xã ATK phía bắc huyện Định Hóa.....	82
2.3.1. Các yếu tố ảnh hưởng đến thu nhập của các hộ điều tra.....	82
2.3.2. Phân tích các yếu tố kinh tế xã hội ảnh hưởng đến thu nhập các xã ATK phía Bắc huyện Định Hóa	86
2.4. Đánh giá mức độ an ninh lương thực của các hộ vùng nghiên cứu	96
CHƯƠNG 3: GIẢI PHÁP NÂNG CAO THU NHẬP VÀ ĐẢM BẢO AN NINH LƯƠNG THỰC TẠI CÁC XÃ ATK PHÍA BẮC HUYỆN ĐỊNH HÓA.	98
3.1. Quan điểm, phương hướng và mục tiêu của Huyện Định hóa về phát triển kinh tế hộ nông dân và an ninh lương thực cho khu vực các xã ATK Phía Bắc huyện Định Hóa.	98
3.1.1. Quan điểm chung	98
3.1.2. Định hướng phát triển ngành nông lâm nghiệp thủy sản Định Hóa giai đoạn 2010 - 2020.....	99
3.2. Đề xuất giải pháp tăng thu nhập gắn liền với đảm bảo an ninh lương thực của các hộ nông dân các xã ATK phía Bắc Huyện Định Hóa Tỉnh Thái Nguyên.	100
3.2.1. Nhóm giải pháp đề xuất với chính quyền huyện Định Hóa.....	101
3.2.2. Nhóm giải pháp cho người nông dân.....	106
3.2.3. Giải pháp đảm bảo an ninh lương thực hộ nông dân các xã ATK phía Bắc huyện Định Hóa.	109
KẾT LUẬN	112
DANH MỤC TÀI LIỆU THAM KHẢO	116

DANH MỤC CHỮ VIẾT TẮT

ANLT	An ninh lương thực
ATK	An toàn khu
CBVC	Cán bộ viên chức
CC	Cơ cấu
CNH - HĐH	Công nghiệp hóa – hiện đại hóa
DT	Diện tích
FAO	Tổ chức Lương Nông Liên hợp quốc
GĐ	Gia đình
KL	Khuyến lâm
KN	Khuyến nông
KTXH	Kinh tế xã hội
LTPP	Lương thực thực phẩm
LS	Lâm sản
LSNG	Lâm sản ngoài gỗ
NTFP	Non timber forest products
NN&PTNT	Nông nghiệp và phát triển nông thôn
TP	Total products
UNDP	United Nations Development Programme
PTNT	Phát triển nông thôn
TN	Tự nhiên
TH	Tiểu học
THCS	Trung học cơ sở
THPT	Trung học phổ thông
Tr.đ	Triệu đồng
UBND	Ủy ban nhân dân
SPSS	Statistical Package For Social Sciences

DANH MỤC BẢNG SỐ LIỆU

Bảng 2.1: Tình hình sử dụng quỹ đất của huyện Định Hoá năm 2010.....	46
Bảng 2.2: Nhân khẩu và lao động của huyện Định Hóa năm 2010.....	49
Bảng 2.3: Cơ cấu kinh tế huyện Định Hoá, 2008 - 2010.....	52
Bảng 2.4: Ma trận chọn điểm nghiên cứu.....	57
Bảng 2.5: Tổng hợp thông tin điều tra.....	58
Bảng 2.6: Đặc điểm chung của các hộ nghiên cứu.....	62
Bảng 2.7: Tình hình nhân khẩu, lao động của các hộ được điều tra.....	62
Bảng 2.8: Tình hình đất đai của nhóm hộ nghiên cứu.....	64
Bảng 2.9: Nguồn vốn của nhóm hộ nghiên cứu.....	66
Bảng 2.10: Thu nhập bình quân của các nhóm hộ nghiên cứu.....	67
Bảng 2.11: Kết quả sản xuất của hộ.....	71
Bảng 2.12: Thu nhập từ sản xuất một số cây trồng chính của các nhóm hộ.....	73
Bảng 2.13: Cây trồng cho thu nhập chính của các vùng nghiên cứu.....	75
Bảng 2.14: Giá trị sản xuất và chi phí sản xuất của các nhóm hộ.....	76
Bảng 2.15: Hiệu quả kinh tế trên đất trồng trọt của nhóm hộ phân theo diện tích canh tác (Tính cho 1 sào canh tác).....	79
Bảng 2.16: Hiệu quả sử dụng vốn đầu tư các lĩnh vực của vùng nghiên cứu.....	80
Bảng 2.17: Hiệu quả lao động của các vùng nghiên cứu.....	81
Bảng 2.18: Thu nhập của hộ điều tra phân theo đặc điểm của chủ hộ.....	82
Bảng 2.19: Thu nhập của hộ nông dân phân theo quy mô nguồn lực.....	84
Bảng 2.20: Mô tả các biến sử dụng trong mô hình hàm CD Phân tích các yếu tố ảnh hưởng đến thu nhập nhóm hộ điều tra.....	89
Bảng 2.21: Kết quả ước lượng hồi quy hàm CD cho thu nhập hộ nông dân..	90
Bảng 2.22: Kết quả ước lượng hồi quy hàm CD cho thu nhập từ trồng lúa của nhóm hộ điều tra.....	93
Bảng 2.23 : Thu nhập cần thiết để đảm bảo ANLT của nhóm hộ nghiên cứu các xã ATK phía bắc huyện Định Hóa năm 2011.....	96
Bảng 2.24: Cơ cấu chi tiêu của hộ vùng nghiên cứu.....	96

DANH MỤC BIỂU ĐỒ_Toc325280109

Biểu đồ 2.1: Cơ cấu diện tích đất.....	46
Biểu đồ 2.2.: Cơ cấu lao động của huyện chia theo ngành.....	50
Biểu đồ 2.3: Cơ cấu nguồn vốn của nhóm hộ nghiên cứu.....	66
Biểu đồ 2.4: Cơ cấu thu nhập của nhóm hộ nghiên cứu.....	70

DANH MỤC SƠ ĐỒ

Sơ đồ số 01: Mô hình tính toán thu nhập cho hộ nông dân.....	11

MỞ ĐẦU

1. Tính cấp thiết của đề tài.

Thế giới đã đón nhận công dân thứ 7 tỷ vào ngày 31 tháng 10 năm 2011. Trong bối cảnh An ninh lương thực (ANLT) đang trở thành nỗi lo chung của toàn cầu khi những diễn biến về biến đổi khí hậu, chính sách thương mại của các quốc gia ngày càng gây khó khăn cho việc cung cấp nguồn lương thực. Theo số liệu do Liên hợp quốc công bố ngày 16-10-2010 trên thế giới có khoảng 1 tỷ người thiếu ăn. Còn theo FAO số người đói là 925 triệu, 2/3 số người đói tập trung ở bảy quốc gia là Bangladesh, Trung Quốc, Congo, Ethiopia, Ấn Độ, Indonesia và Pakistan. Khu vực có số người đói nhiều nhất là châu Á - Thái Bình Dương với 578 triệu người. Tỷ lệ người đói cao nhất ở khu vực tiểu vùng Sahara châu Phi, chiếm 30% trong năm 2010 (239 triệu) (*trích nguồn: Vnexpress. Net*).

Hiện nay, ở tầm quốc gia, Việt Nam đã có được an ninh lương thực, nhưng có thể nói chưa đảm bảo chắc chắn an ninh lương thực hộ gia đình và cá thể. Nguy cơ mất ANLT hộ gia đình càng cao trong bối cảnh thay đổi khí hậu, nhu cầu sản xuất năng lượng sinh học và khủng hoảng kinh tế toàn cầu. Trước hết, thay đổi khí hậu đã và đang tạo ra vô số thảm họa thiên tai như bão, lũ lụt, hạn hán, động đất, dịch bệnh và quan trọng hơn là thay đổi hệ sinh vật và sinh thái. Khủng hoảng năng lượng và tài chính đã gây ra không ít khó khăn cho việc sản xuất lương thực thực phẩm, giá lương thực tỷ lệ thuận với giá năng lượng, nguồn dự trữ lương thực thế giới giảm thấp kỷ lục. Như là hậu quả tất yếu, hàng loạt vấn đề về an ninh lương thực thực phẩm, dinh dưỡng và sức khỏe đã và đang đe dọa tính mạng và đời sống của nhân loại, đặc biệt là ở các nước đang phát triển, mà theo dự báo của Liên Hợp quốc, Việt Nam là 1 trong 5 nước chịu ảnh hưởng nặng nề nhất của hiện tượng nước biển dâng cao. (*Trích báo cáo về biến đổi khí hậu. IPC, 2009*)

Bằng chứng của mất ANLT hộ gia đình ở Việt nam là hiện nay vẫn còn một bộ phận lớn các hộ gia đình nghèo (khoảng 3 triệu người), số hộ gia đình nghèo, thu nhập thấp này nằm chủ yếu ở vùng nông thôn, khu vực hay gặp thiên tai, lũ lụt, hạn hán, các tỉnh miền núi phía Bắc.

Tác động của nghèo đói, thiếu an ninh lương thực hộ đến kinh tế xã hội là rất lớn, trước mắt đó là tàn phá môi trường sống xung quanh. Đói thì họ phải tự tìm cái ăn, và môi trường xung quanh chính là điểm dừng chân của họ, môi trường rừng, môi trường nước sẽ bị tàn phá nặng nề. Thiếu ANLT do nghèo đói, thu nhập thấp còn là nguyên nhân nâng cao khoảng cách giàu nghèo, tác động xấu đến môi trường xã hội như mất ổn định, gia tăng các tệ nạn xã hội, các hệ lụy dẫn đến khủng hoảng chính trị ở các vùng có điều kiện kinh tế xã hội khó khăn..

Việt Nam với đặc điểm diện tích địa hình đồi núi chiếm $\frac{3}{4}$ tổng diện tích đất cả nước, diện tích đất trồng lúa thấp, vậy làm thế nào để nâng cao thu nhập cho người dân, tự chủ sản xuất lương thực, bảo đảm an ninh lương thực cho các hộ ở khu vực miền núi Việt Nam thực sự là một bài toán lớn nhưng không thể giải quyết tổng thể mà phải tính đến đặc thù tự nhiên và xã hội của từng vùng.

Định Hóa là một huyện miền núi phía tây bắc tỉnh Thái Nguyên. Là căn cứ địa của Chiến khu Việt Bắc trong Kháng chiến chống Pháp (từ 1947 đến 1954). Với vị trí rất quan trọng cả về kinh tế, chính trị và văn hoá, lịch sử của mảnh đất an toàn khu kháng chiến đến nay, Đảng và chính phủ đã có rất nhiều những chính sách ưu tiên phát triển cho vùng đất miền núi này. Đã có rất nhiều nghiên cứu về quy hoạch phát triển kinh tế xã hội huyện Định hóa, đặc biệt là những chương trình đầu tư phát triển hạ tầng đã giúp cho thay đổi diện mạo các xã ATK phía Nam của huyện như Phú Đình, Diềm Mạc.. vv là địa điểm du lịch lịch sử, sinh thái hấp dẫn, đời sống nhân dân dần được cải thiện. Tuy nhiên do địa hình và quá trình hình thành và phát triển dân cư, các xã ATK phía Bắc huyện Định Hóa lại là nơi tập trung nhiều hộ nghèo hơn cả, vấn đề an